Kennis der Natuur

Zo stond het vroeger op het lesrooster, naast taal en rekenen. Kennis van de natuur. De mens raakte zover van de natuur af, dat hij weer moest leren. Leren wat het mensdom eerder als vanzelfsprekend meekreeg.

Nu werd het vak kennis der natuur niet louter gevuld met allerlei aardige wetenswaardigheden van planten en dieren. Zo was dat vroeger en helaas nu vaak nog. De leerstof bestaat voornamelijk uit droge opsommingen ; over het menselijk lichaam, stampers en meeldraden. Weinig of niets uit de praktijk. Geen excursies of wandelingen. Terwijl Noordwijk daar toch alle gelegenheid voor biedt. Duinen ten noorden en zuiden, strand ten westen en bos en polders ten oosten van het dorp.

Waarom die huiver om er op uit te trekken met de klas ? Onvoldoende kennis van de leerkrachten ? Dat is toch aan te leren. Te weinig tijd ? Of het niet belangrijk is kinderen al vroeg met de natuur in aanraking te brengen. Teveel risico om met de kinderen op stap te gaan ? Een wandeling over het strand of door het duin brengt toch niet al teveel gevaren met zich mee. Zeker minder dan het verplichte jaarlijkse schoolreisje.

Gelukkig komt er wat verandering, zijn er scholen die er wel eens op uit trekken. Nee, er is nog geen Heempark in Noordwijk. Wel zijn er goede rondleiders. Van Staatsbosbeheer en van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie. Een hele mondvol voor een toch erg practisch opererende groep mensen. Kortweg noemen we deze club gewoon IVN.

Met behulp van beide organisaties komt er met de scholen langzamerhand wat van de grond.

Echt nieuw is er opuittrekken met de klas voor Noordwijk toch eigenlijk niet. Al in de jaren twintig was er een hoofd van de school ,die er met zijn leerlingen opuittrok : zijn naam ? Herman de Boer. Meester De Boer was hoofd van wat toen De School met de Bijbel werd genoemd.Hij had aandacht voor de natuur, Gods schepping. Dat was hij aan zijn stand verplicht ; zijn school heette niet voor niets zo.

De Bijbel toept op tal van plaatsten op tot die aandacht en tot eerbied voor de natuur : let op de leliën des velds, de ceders van de Libanon, de trek van de Ooievaar langs de hemel. Je kunt zo nog wel even doorgaan.

Meester De Boer bracht die bijbelse opdracht in practijk. Hij had daar ook alle gelegenheid voor. Je stapte in die tijd zo vanuit de school het duin is, of liever gezegd het duin op. Het Stijntjesduin, dat in later jaren voor een groot deel werd afgegraven;met schop en kruiwagen. De duinen zullen in die dagen zeker plantenrijker geweest zijn dan nu.Het grondwater stond beduidend hoger en er was minder betreding. De toenmalige gemeente-architect Van Vliet vertelde eens, dat omstreeks 1930 bij de aanleg van riolering in de Toekomststraat het grondwater op ca 130 cm zat. In 1970,dus 40 jaar later, zat het water bij het graven van een kelder daar in de buurt op ca 350 cm.

De Boer hield van planten; kende ze ook goed. In 1938 en 1939 schreef hij voor het onderwijs twee boekjes.Handleiding Zomer- en Herfstbloemen en Handleiding Lentebloemen.Het zijn twee aardige losse tekstboekjes met bijbehorende platenalbums. In het voorwoord schrijft hij :"de paedagogische waarde van goed waarnemen, zelfs van het kleine en schijnbaar nietige, behoef ik voor de opvoeders van Neerlands jeugd niet uiteen te zetten. Vooral in deze tijd, nu film en radio vluchtigheid in de hand werken". Zelfs in 1938 al !

Dat zijn kennis geen studeerkamergeleerdheid was, blijkt uit zijn beschrijving van de planten. Het komt herhaaldelijk voor dat hij vertelt waar de planten in en om Noordwijk zijn te vinden. De duinen, Calorama en Offem komen nog al eens ter sprake. Zo staat er bij het Bergvlas (Een zeer zeldzame plant,een halfparasiet) dat hij deze plant in de zuidduinen vond nabij het Koepeltje ('s-Graventorentje).Het Gele Walstro was hier de voedsterplant. Van het Lepelblad zegt hij dat dit als geneeskruid in Noordwijk werd geteeld. Het werd vooral als middel tegen scheurbuik gebruikt en dus op lange zeereizen meegenomen.

Van verschillende planten worden aardige bijzonderheden verteld.Bij Vogelmelk een plantje dat in Noordwijk vrij veel voorkomt, vertelt hij het volgende verhaal. In de Bijbel in het boek Koningen staat het verhaal van de belegering van Samaria.Daar lezen we dat een vierde deel duivenmest verkocht werd voor vijf zilverlingen. Die duivenmest zal naar de mening van de meester wel bestaan hebben uit de gemalen en met water aangelengde bolletjes van de Vogelmelk. Dit wat op duivenmest gelijkende papje werd wel gegeten.
De Boer besluit zijn voorwoord met een aanhaling van de Nederlandse Geloofsbelijdenis : "moge dit werkje meehelpen, om onze jeugd te leren lezen in dat Schone Boek (de natuur) in hetwelk alle schepselen, grote en kleine, zijn gelijk als letteren, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk zijne eeuwige Kracht en Goddelijkheid."
Ja, inderdaad een School met de(n) Bijbel.
Meester De Boer had als zovelen een moestuin. Er werden dan wel eens "vrijwilligers" aangewezen voor het wieden en schoffelen. Het verhaal gaat dat dit eens wat uit de hand liep. Een wat al te ijverige leerling sneed en hakte op een dag dat de meester afwezig was, alle sla en bloemkool af. Geladen op een kruiwagen ventte hij het zaakje uit en verbraste met z'n kornuiten de opbrengst. Het zal wel wat gespookt hebben de volgende morgen op school.
Op de bladzijden hierna treft u een bijdrage aan van Meester De Boer , welke was opgenomen in de Gids van Noordwijk, uitgegeven in de twintiger jaren door de firma Dorsman.
"Welkom met Bloemen" roept hij de bezoekers van Noordwijk toe.Niet met ruikers en kransen,maar met de hulp van de vrolijke, blonde duinen.Die noden vriendelijk uit haar plantenschat te bewonderen. Hij haalt ook de woorden van Frederik van Eeden aan : "Niet alleen de duinlucht is het, die hier zo gunstig werkt op uw gemoedsstemming. Ook de plantengroei heeft in dit opzicht niet weinig invloed."
De Boer vertelt over de Boksdoorn (ook nu nog) overal aan te treffen.Deze plant die hier als heggeplant wordt gebruikt is van oorsprong een Chinese klimop.
Uit zijn bijdrage blijkt ook dat Tappenbeck in zijn tijd bij Huis ter Duin al aan wat wij tegenwoordig floravervalsing noemen, deed. De anjertjes achter het Huis getuigen er nu nog van. Zelfs de Teunisbloem zouden we aan hem te danken hebben.
Onze bekende Blauwe Zeedistel noemt De Boer een prachtplant. En dat schijnt iedereen te vinden. Met honderden werden ze uitgetrokken en afgesneden. Ook nu nog moeten er bordjes in de Zeereep staan :Niet plukken-Beschermde plant.
Leren we het dan nooit ?
Zijnartikel wordt besloten met het gedichtje :

Schoone duinen, blonde duinen
Erf van zand en boomstruweel;
Wat er klinke, glore, blinke,
Gij zijt Neerlands kunstjuweel.

Waarvan akte !
Herman de Boer, een natuurliefhebber van het eerste uur. In een tijd dat plantjes kijken nog gek was. Iets voor dromers, voor mensen die buiten de werkelijkheid stonden.
Misschien moeten we allemaal wat meer dromen.

W.Baalbergen

-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-